

determinatione virtuali, non potest voluntas cohibere actum secundum, jam nullus actus secundus nostræ voluntatis erit liber in se ipso, contra communissimam sententiam, quandoquidem ineluctabiliter sequitur ex determinatione, quæ natura prius antecedit. Et sic retorquetur adversus hanc doctrinam argumentum, quod communiter facere solemus adversus physicam Thomistarum prædeterminationem.

Dices 1.º discrimen esse magnum in eo, quod prædeterminatio sit a causa extrinseca, nempe Deo, prævia vero illa determinatio virtualis sit ab ipsa voluntate, ac pendet ab illius arbitrio.—Bene quidem, sed primo determinatio illa virtualis vel exercitium formale libertatis dicitur ab adversariis esse penitus identificatum cum ipsa voluntate. Atqui nec voluntas nec quidpiam cum illa identificatum potest esse ab ipsa voluntate, nec ab arbitrio nostro pendere. Ergo secundum præstantissimos adversarios nostros non apparet, quomodo virtualis determinatio pendeat a nostro arbitrio. Præterea determinatio illa virtualis aut formale libertatis exercitium vel provenit a voluntate necessario, vel libere. Si necessario, actum est de libertate. Si libere, jam ante ipsam hujusmodi determinationem præsupponenda erit alia determinatio vel formale libertatis exercitium, sine quo impossibile est, ut quidpiam libere proveniat a voluntate, et sic abibitur in infinitum. Ergo determinatio virtualis adversariorum vel formale libertatis exercitium aut est aliquid non pendens a nostro arbitrio, aut inducit absurdum processum in infinitum. Et consequenter etiam nullius roboris esse ostenduntur duo argumenta, quibus doctrina ista probabatur.

Dices 2.º Si ex voluntate, in statu indifferentiæ adhuc versante, sequeretur operatio, quæ secundum nostram sententiam est determinatio formalis et verum formale libertatis exercitium vel libertas in actu secundo; quod est minus, nempe indeterminatum, efficeret quod est majus, videlicet determinatum vel determinationem formalem. Atqui hoc absurdum est et contra principium causalitatis. Ergo impossibile est, ut voluntas actu libere operetur, nisi prius ipsa in se determinetur ad operandum, scilicet determinatione illa virtuali, quam adversarii recentiores dicunt exercitium formale libertatis, et identificatum cum voluntate.

Respondeo 1.º retorqueo argumentum. Minus est indeterminatio et indifferentia, quam determinatio virtualis, quam adversarii nobis obtrudunt. Ergo vel argumentum nihil concludit, vel ab ipsis quoque solvendum est. Respondeo 2.º Videant præclari adversarii, an non ex hac doctrina logice consequatur prædeterminatio physica; nam patroni ejus eodem inter alia utuntur argumento, quod equidem nescio, an satis dissolvi queat in sententia, quam hic impugnamus. Respondeo, 3.º *dist.* Major. Si ex voluntate, adhuc in statu indifferentiæ pure passivæ versante, sequeretur operatio, etc., *conc.* Major. Si ex voluntate adhuc in statu indifferentiæ activæ versante, etc., *neg.* *Et concessa* Minori, *neg.* consequ.

Jam suo loco (1) diximus essentiam libertatis reponendam esse in indifferentia activa, quæ certe non est minoris efficacitatis ad ponendam operationem, quam actus primus adequate completus causæ necessariæ ac natura sua determinatæ ad operandum, et si ex illa priori non necessario sequitur operatio, non est ex defectu virtutis et efficacitatis, sed ex perfectione ac dominio actus: quare ut voluntas sic active indifferens operetur, non opus habet prius in se ipsa determinari.

Ergo per quid tandem voluntas ad operandum determinatur? inquires.—Respondeo, formaliter per ipsam operationem vel actum secundum voluntatis, quæ propterea dicitur *determinatio formalis*, in qua reponendum est formale libertatis exercitium. Antecedenter vero ad ipsam formalem operationem nondum est voluntas determinata, nec eget ulla determinatione virtuali vel actuali cujuscumque generis, sed in quocumque signo priori ad ipsum actum secundum debet supponi active indifferens: quod usque adeo certum est apud nos et commune, ut ob eam causam communiter rejiciatur a nobis sententia P. Ludovici Molina, qui putavit, Deum posse certo cognoscere actus liberos creaturæ in actu ipso primo per supercomprehensionem voluntatis, nondum in ipso actu secundo constitutæ. Ac ratio est evidens, quia nostri autores communissime opinantur, voluntatem liberam usque ad

(1) Vide *Psycholog.* vol. 3.um, num. 113, pag. 361, 362, *Tertia pars.*